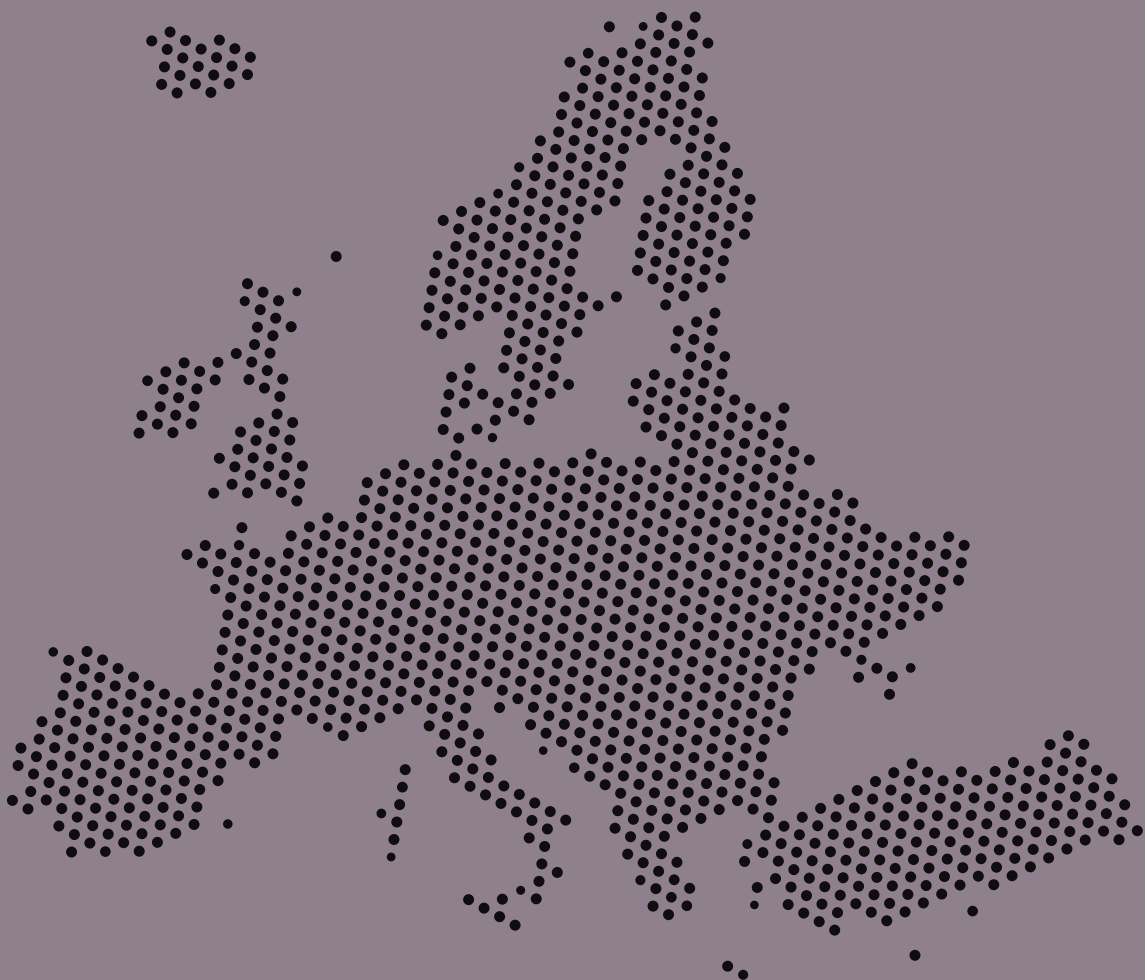

FRÅN BRYSSEL TILL KÖKSBORDET

5 prioriterade frågor för
konsumenterna i EU-valet

SVERIGES
KONSUMENTER

Genom en stark konsumentpolitik kan beslutsfattare i EU visa på direkta förbättringar i människors vardag. En stark konsumentpolitik är att stå på medborgarnas sida.

Sveriges Konsumenter
februari 2019

Illustration:
Omslag: Shutterstock

Konsumentrörelsens gemensamma rekommendationer i Europaparlamentsvalet 2019

Medborgarna i EU är inte bara väljare utan även konsumenter. Det är människor som bryr sig om den mat de äter, att produkter är säkra, möjligheten till hållbara val och att ha makt att få rätt att inte luras av företag. Majoriteten av alla lagar som berör konsumenter beslutas inom EU.

Det är viktigt att de politiker som väljs till Europaparlamentet arbetar för konsumenternas och medborgarnas bästa. Att värna konsumenterna är också en förutsättning för att marknaden i EU ska fungera och utvecklas. Det krävs en balans i styrka och rättigheter mellan dem som producerar och säljer och dem som köper och konsumerar.

Många har svårt att se vad EU egentligen betyder i vardagen. Men här ger maten, bankerna, kemikalier och andra konsumentnära frågor en tydligare bild. De senaste decennierna har EU varit en stark kraft för förbättring inom dessa och flertalet andra konsumentfrågor. Att lyfta konsumentfrågorna bidrar till att öka intresset för EU och vad valet faktiskt handlar om.

Inför den kommande mandatperioden vill vi, tillsammans i den europeiska konsumentrörelsen BEUC, lyfta fem prioriterade konsumentfrågor:

1. Artificiell intelligens i konsumenternas tjänst

2. Längre livslängd för produkter

3. Förenklad hälsomärkning för mat

4. Tillgång till mediciner till konkurrenskraftiga priser

5. Stopp för skadliga kemikalier

Dessa frågor kommer påverka hundratals miljoner människors liv, nu och år framöver. De måste prioriteras av de nyvalda beslutsfattarna i Europaparlamentet.

Kontakta gärna oss för att tillsammans bidra till konsumentvänliga lösningar inom EU-samarbetet.

1. ARTIFICIELL INTELLIGENS I KONSUMENTERNAS TJÄNST

Användningen av automatiserat beslutfattande som baseras på algoritmer kommer i grunden att förändra våra samhällen. AI:s snabba utveckling kommer att ge konsumenter användbara och effektiva produkter och tjänster. Men utmaningarna är stora och det behövs ambitiösa strategier för att se till att produkter och tjänster är säkra och följer lagar och regler. Det är viktigt att redan nu motverka diskriminering, integritetsproblem och brist på transparens i utvecklingen av AI.

Vad är på gång i EU?

I april 2018 publicerade EU-kommissionen en handlingsplan om artificiell intelligens där det framgick på vilka områden åtgärder behövs. Tre huvudområden har identifierats:

1. Finansiellt stöd
2. Förberedelser för socioekonomiska förändringar
3. Säkerställa lämpligt etiskt och lagmässigt ramverk

Tyvärr har handlingsplanen inte följts av konkreta förslag.

Konsumentrörelsens rekommendationer

- Produkter och tjänster som baseras på AI ska vara användarvänliga och i överensstämmelse med lagstiftningen. De måste respektera EU:s konsument-, säkerhets- och dataskyddsregler. Dessutom får de aldrig utgöra ett hot mot den personliga integriteten eller diskriminera användare.
- Användaren måste kunna motsätta sig, ifrågasätta och förändra automatiserade beslut. Dessutom krävs att besluten, vägen till besluten och de parametrar som används redovisas för användaren.
- EU måste skapa nya regler för produktansvar för att skydda människor som skadas av farliga eller bristfälliga digitala produkter eller tjänster.
- Politiska beslutsfattare bör analysera i vilken mån EU:s konsumentlagstiftning räcker till för utmaningarna inom AI och den digitala ekonomin. EU bör dessutom undersöka om det behövs sektorsspecifika regler för hälso-, finans- och energitjänster.
- Företag bör införa effektiva mekanismer för granskning av AI:s användning av data. Granskning av automatiserat beslutfattande bör utföras av oberoende tredje part eller av myndighet.

2. LÄNGRE LIVSLÄNGD FÖR PRODUKTER

Många upplever att deras produkter går sönder för fort. Så kallat ”planerat åldrande” är en realitet. Det kan handla om skrivare och smarta telefoner som krånglar när garantin eller reklamations tiden precis gått ut och som inte lönar sig att reparera. Eller eltandborstar och kaffebryggare som slutar fungera och saknar reservdelar. Den ökande mängden av produkter som kasseras är skadlig både för miljön och för konsumenternas plånböcker.

Vad är på gång i EU?

I EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi från 2015 understryks det att produkter borde hålla längre och vara lättare att reparera. Detta kan ske genom ökad information om livslängd till konsumenten, förbättrad produkt design och tillgång till reservdelar samt ökad livslängd för mjukvaror. Trots detta löfte har inget lagförslag lagts av Kommissionen.

Konsumentrörelsens rekommendationer

- Hållbarhet och lång livslängd bör vara utgångspunkten vid produkt design. Ekodesign-reglerna tvingar vissa produkter till miljöanpassning och i vissa fall utökad livslängd. Dessa regler har bland annat inneburit lägre energiförbrukning. Samhället skulle bli mer hållbart om EU systematiskt inkluderade hållbarhet och livslängdskriterier utöver energianvändningskrav.
- En produkts förväntade livslängd, relaterade kostnader och reparationsmöjligheter bör lämnas som information till konsumenten redan när de köper en produkt.
- Längre reklamations tider behövs. Reklamations tiden är i Sverige tre år men endast under de första sex månaderna är det upp till säljaren att bevisa att felet inte beror på ett ursprungligt fel. Därefter måste konsumenten bevisa ursprungligt fel, vilket ibland kan vara svårt. Bevisbördan borde istället ligga på säljaren i åtminstone två av tre år. Produkter med en lång förväntad livstid, så som tvättmaskiner, TV-apparater och bilar, bör ha utökad reklamations tid utöver de lagstadgade tre åren.
- Reservdelar bör göras mer tillgängliga och prisvärda. Därigenom kan konsumenter exempelvis reparera sin trasiga tvättmaskin eller skrivare istället för att köpa en ny. Reservdelar och reparationshandböcker bör vara tillgängliga under produktens hela förväntade livslängd.
- Programvaruuppdateringar ska erbjudas under en produkts hela förväntade livslängd. Konsumenter bör informeras redan innan köpet om hur länge uppdateringar erbjuds och för vilket ändamål, dvs. om det avser även funktionalitetsuppdateringar eller endast säkerhetsuppdateringar.
- IT-säkerhet måste garanteras för alla uppkopplade produkter under hela den förväntade livslängden.

3. FÖRENKLAD HÄLSOMÄRKNING FÖR MAT

Varannan europé är överviktig eller lider av fetma, när det gäller barn är det en av tre. Övervikt innebär allvarliga konsekvenser för den egna hälsan men också höga kostnader för sjukvårdssystemet. I dagens samhälle gör konsumenten sina val inom några sekunder, därför krävs livsmedelsmärkningar som gör hälsosamma val enklare.

Vad är på gång i EU?

Numera måste all mat och icke-alkoholhaltiga drycker ha fullständig näringsdeklaration på baksidan av förpackningen. Men att förstå siffrorna med procent och portionsstorlekar är svårt för många. Ett sätt att göra det enklare är att färgkoda siffrorna. Tyvärr finns inga enhetliga regler inom EU kring färgkodning, vilket lett till en förvirrande blandning av märkningar där vissa är mer användbara än andra.

EU-regler om hälsopåståenden har funnits i tio år, för att konsumenter inte ska luras tro att livsmedel är mer hälsosamma än vad de faktiskt är. Trots detta fortsätter företag att marknadsföra produkter med höga innehåll av fett, salt och socker genom förvirrande och ibland falska hälsopåståenden.

Konsumentrörelsens rekommendationer

- Alla konsumenter i EU ska enkelt kunna göra ett hälsosammare val i livsmedelsbutiken genom en gemensam, obligatorisk näringsdeklaration som räknar per 100 gram och genom färgkodning av trafikljusmodellen.
- Konsumenter ska inte vilseledas av hälsopåståenden om i grunden ohälsosamma produkter med ett högt innehåll av fett, socker och/eller salt. Därför måste EU-kommissionen definiera för vilka produkter som hälsopåståenden får göras.

4. TILLGÅNG TILL MEDICINER TILL KONKURRENSKRAFTIGA PRISER

I många EU-länder hindrar höga priser och bristande tillgång till mediciner konsumenter att få den behandling de behöver. Det händer också att nya mediciner godkänns trots otillräckligt vetenskapligt underlag. Detta hotar konsumenters hälsa.

Vad är på gång inom EU?

Idag är tillgång till mediciner ett problem på många håll i Europa, även om situationen varierar från land till land. Höga priser tvingar stater till svåra val kring vilka behandlingar man ska subventionera. Resultatet kan bli att nya, effektiva mediciner aldrig når behövande patienter. I Skottland är priset för en medicin mot bröstcancer så hög att regeringen vägrar subventionera den. I vissa andra fall har endast ett fåtal patienter fått subventionerad medicin medan andra har nekats.

Mycket av forskningen kring nya mediciner finansieras genom skattemedel, detta speglas inte i det pris på läkemedel som sätts av läkemedelsföretag. Konsumenter kan därför betala dubbelt för sina mediciner – både som skattebetalare och patienter.

Konsumentrörelsens rekommendationer

- För att identifiera de säkraste och mest kliniskt effektiva behandlingarna och därigenom minska medicinpriserna, behövs en ny EU-lagstiftning för att säkerställa ett fördjupat samarbete om utvärderingar av medicinska metoder (HTA).
- EU:s regelverk måste reformeras så att läkemedelsföretag tvingas dela relevanta kliniska data som underlag för prissättning och för bedömning om inkludering i läkemedelsförmånen.
- Patienter som erbjuds tidiga behandlingar av nya mediciner måste ges samma skydd som deltagare i kliniska studier genom garanterade och likvärdiga säkerhetsrutiner.

5. STOPP FÖR SKADLIGA KEMIKALIER

Kroniska och allvarliga sjukdomar så som cancer, hjärt-kärlsjukdomar, fertilitetsproblem, fetma och allergier ökar inom EU. En av orsakerna är troligtvis exponering av farliga kemikalier. Produkttester som utförs av BEUC-medlemmar – nationella konsumentorganisationer – visar gång på gång att skadliga kemikalier finns i produkter som konsumenterna dagligen kommer i nära och långvarig kontakt med. Exempel är kläder, skor, leksaker, hygienprodukter för både barn och vuxna, kosmetika och matförpackningar. Många kemikalier är heller inte kontrollerade. Dessutom utsätts konsumenterna för farliga kemikalier i onödan, eftersom produkter ofta inte behöver innehålla dem.

På gång i EU

Inom EU finns lagar som förbjuder användningen av kemikalier som kan orsaka cancer, genförändringar eller skada vår reproduktiva hälsa i kosmetika, leksaker och matförpackningar av plast. Ett första steg mot reglering av hormonstörande ämnen togs nyligen. Det gör att EU har världens mest ambitiösa kemikalielagstiftning.

Men lagstiftningen som förebygger förekomsten av giftiga ämnen är varken systematisk eller konsekvent och omfattar endast ett fåtal ämnen, produkter och användningsområden. Den innehåller dessutom ofta undantag. Där det finns regler är tillämpningen svag och ojämn. I en EU-granskning visade det sig att en av fem leksaker innehåller farliga ftalater – trots att ett förbud funnits i nästan två årtionden.

I Eurobarometern 2017 rapporterade 84 procent av konsumenterna att de är oroad för kemikalier i vardagsprodukter, en fördubbling från tidigare mätningar. De säger sig även sakna information om kemikalier i produkterna som de köper.

Konsumentrörelsens rekommendationer

- Produkter för barn måste vara fria från cancerframkallande ämnen.
- Särskilda EU-regler om gränsvärden för skadliga kemikalier i hygienprodukter (exempelvis blöjor och mensskydd) måste införas.
- EU:s lagstiftning om kemikalier i konsumentprodukter måste moderniseras för att även ta hänsyn till kumulativa effekter av kemikalieexponering, den s.k. cocktail-effekten. Gränsvärden ska inte endast utgå ifrån enskilda substanser utan måste ta hänsyn till att konsumenterna ständigt exponeras för en rad skadliga kemikalier.
- Konsumenterna ska garanteras lättförståelig samt tillförlitlig information om kemikalier genom enhetlig och tydlig märkning.

SVERIGES KONSUMENTER

Sveriges Konsumenter är en oberoende ideell organisation som arbetar för ökad konsumentmakt. Vi verkar för alla konsumenters självklara rätt till skydd, inflytande och möjlighet att göra medvetna och hållbara val. Sveriges Konsumenter har 21 medlemsorganisationer.

Organisationen arbetar brett med konsumentfrågor, men lägger också särskilt fokus vid frågor som rör livsmedel, banktjänster, tillgänglighet, integritet på nätet och hållbar konsumtion.

Sveriges Konsumenter driver frågor både nationellt, inom EU och globalt och är medlem i den europeiska konsumentorganisationen BEUC, i Consumers International och i organisationen ANEC, konsumentrösten i standardisering.

BEUC har 43 medlemsorganisationer i 32 länder och är en välrespekterad och inflytelserik röst för konsumenterna gentemot EU:s institutioner. Sedan 2013 har vi ordförandeposten genom Örjan Brinkman.

Vi ger ut den oberoende och reklamfria tidningen Råd & Rön och driver på uppdrag av kommuner rådgivande konsumentvägledning.

Postadress: Box 38001, 100 64 Stockholm
Besöksadress: Hornsgatan 172
Telefon 08-674 43 00
info@sverigeskonsumenter.se
www.sverigeskonsumenter.se